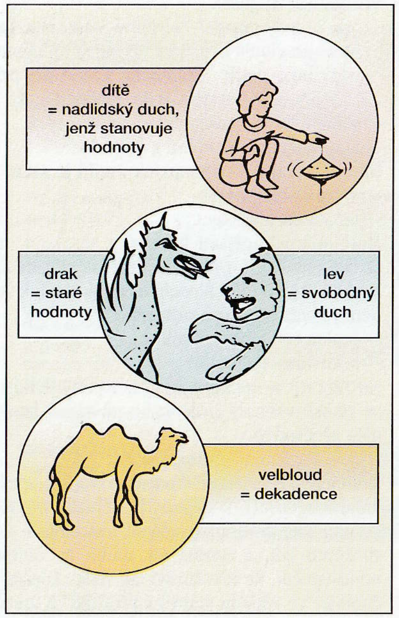

A Tři proměny ducha

B Vůle k moci a nadčlověk

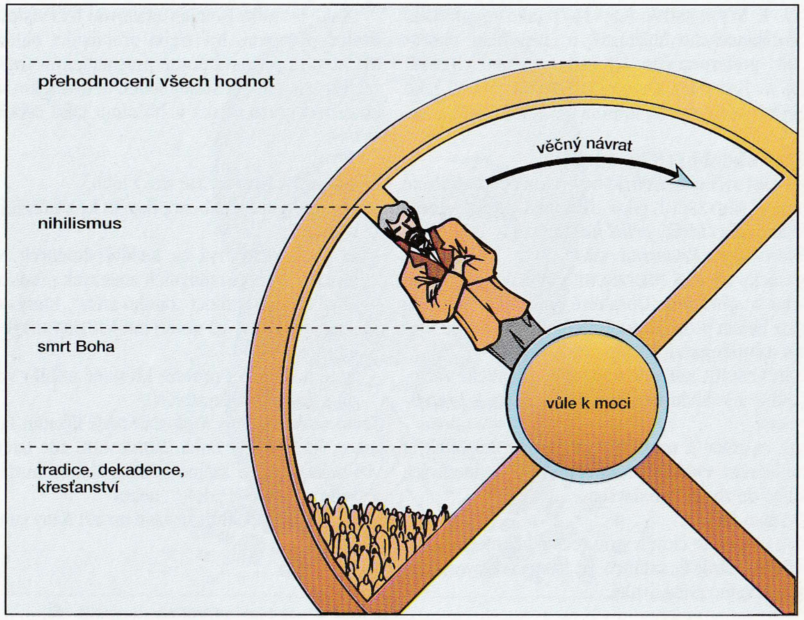

C Věčný návrat téhož

Třetí období (1883–1888)

V dílech *Tak pravil Zarathustra* (1883–1885), *Mimo dobro a zlo* a *Vůle k moci* (poprvé vydáno roku 1901 jako výbor ze studií z 80. let) dosahuje NIETZSCHOVA filosofie svého vrcholu **zvěstováním** nové epochy:

Kritické hledisko je zachováno, ale po diagnóze následuje terapie v podobě nově vznikajícího NIETZSCHOVA myšlenkového světa.

Sám NIETZSCHE to vyjadřuje podobenstvím o třech proměnách ducha:

Nejdříve se duch stal velbloudem, který trpělivě nese břemeno staré morálky. Pak lvem („já chci"), který bojuje proti draku hodnoty („ty máš [činit]").

„Zajistit si svobodu a svaté Ne i před povinností, ... k tomu je třeba lva."

Nakonec se stane dítětem, které hraje hru tvoření. (obr. A)

Diagnózu západní kultury NIETZSCHE vymezuje slovem **nihilismus:**

„Radikální odmítnutí hodnoty, smyslu a žádoucnosti."

Nejvyšší hodnoty jsou znehodnoceny, lživá stavba slabého křesťanského myšlení a filosofie následující SÓKRATA se rozpadá a hroutí. Řecko-křesťanská tradice v sobě toto jádro k *nicotě*, jehož plody nyní NIETZSCHE nachází, obsahovala vždy. NIETZSCHE se vyznává v této vizi svých současníků:

Slabí nad tímto faktem propadnou zoufalství, zatímco *silní* (nadlidé) v něm spatří pochodeň nového řádu, *přehodnocení všech hodnot*.

NIETZSCHOVA terapie spočívá ve **zvěstování**, které se soustředí kolem vůle k moci:

„NIETZSCHOVA filosofie dosahuje svého vrcholu v podvojné vizi nadčlověka a věčného návratu; jejím klíčovým pojmem je vůle k moci." (W. KAUFMANN)

Oslavu **nadčlověka** předkládá NIETZSCHE především v postavě Zarathustry (obr. B):

Nadčlověk se vyznačuje naprostou svobodou vůči tradičním hodnotám. Jeho jednání se řídí pozemským měřítkem.

Usiluje o sílu, vitalitu a moc. Proti němu stojí stádní lidé, kteří se ještě sklánějí před diktátem (vymyšleného) Boha a holdují morálce slabosti a soucitu.

Nadčlověk je *vzácný* a dostatečně silný k tomu, aby nesl trpké důsledky své svobody a svého směřování k drsnosti života. Jeho posledním prubířským kamenem je schopnost dostát myšlence věčného návratu.

Věčný návrat téhož líčí NIETZSCHE v *Radostné vědě* jako „největší zátěž" takto:

„Tento život ... budeš muset žít ještě jednou a ještě nespočetněkrát. ... Věčné přesýpací hodiny bytí se stále obracejí – a ty s nimi, zrnko prachu!"

Věčný návrat – NIETZSCHOVU intuitivní jistotu, kterou jej pronásledovala jako „démon" – se NIETZSCHE později snaží pomocí logických a přírodovědných argumentů postavit na myšlenkovou bázi. Její smysl tkví v nejzazším *oprávnění* nadčlověka.

Nejvýstižnější formuli své filosofie nachází NIETZSCHE v pojmu **„vůle k moci"**. Díky podnětům ze SCHOPENHAUEROVY a SPINOZOVY filosofie a z tehdejší biologie nachází NIETZSCHE v chování člověku a ve vodítku veškerého života vůli k sebezáchově. *Motivem* všech myšlenek a činů je vůle, které na rozdíl od SCHOPENHAUERA není slepá, nýbrž má své cíle:

sebezáchovu, vystupňování pocitu života a *životaschopnosti*, zisk *síly* a *moci*.

Jelikož tento princip panuje všude, může NIETZSCHE shrnout:

„Tento svět: nesmírná síla bez počátku a konce, pevně semknutá ohromná síla. ... Tento svět je vůle k moci – a jinak nic! A právě tak i vy jste vůle k moci – a jinak nic!"

Na tomto pozadí NIETZSCHE přistupuje k **přehodnocení všech hodnot**:

Staré hodnoty jsou vyhaslé a nové se řídí principem vůle k moci.

Dobro a zlo bude možno určit *užitkem* jednání pro *vitalitu* a *mocenský zisk*, jejž z něho lze čerpat:

„Co je dobré? – Vše, co v člověku zvyšuje pocit moci, vůli k moci, moc samu.
Co je špatné? – Vše, co pramení ze slabosti.
Co je štěstí? – Pocit, že moc narůstá...
Nikoli spokojenost, nýbrž více moci;
nikoli obecný mír, nýbrž válka;
nikoli ctnost, nýbrž zdatnost."

V roce 1888 ještě NIETZSCHE vytváří sérii vypjatých textů, mj. *Antikrista* a *Ecce homo*. V prvním znovu běsní proti křesťanství. Ve druhém se jasně ukazuje jeho **sebepřeceňování.** Retrospektivně líčí, „Proč jsem tak chytrý", „Proč píšu tak dobré knihy" atd. To se stupňuje až k patologickému velikášství; nakonec se roku 1889 duševně hroutí a jeho mysl se zastírá.